

FAKTA

Tre forfattere, tre land

Merethe Lindstrøm

- Norsk forfatter, født 1963.
- Debuterte med novellesamlingen *Sexorcisten og andre fortellinger* i 1983.
- Har utgitt en rekke novellesamlinger og romaner, blant annet *Steinsamlere* (1996), *Stedfortrederen* (1997), og *Gjestene* (2007).
- *Dager i stillhetens historie* (2011) ble tildelt både Kritikerprisen og Nordisk Råds litteraturpris i år.

Linda Boström Knausgård

- Svensk forfatter og radiodokumentarist, født 1972.
- Debuterte med diktsamlingen *Gör mig behaglig för såret* (1998).
- Aktuell med novellesamlingen *Grand Mal* (2011).

Josefine Klougart

- Dansk forfatter, født 1985.
- Debutromanen *Stigninger og fald* (2010) ble nominert til Nordisk råds litteraturpris.
- Aktuell med romanen *Én af os sover*, som er under oversettelse til norsk

Merethe Lindstrøm, nå som vi har sjansen til å si det til deg personlig, gratulerer så mye med Nordisk Råds litteraturpris! Hvordan var det å få den beskjeden?

Merethe Lindstrøm (ML): – Takk! Det var jo først og fremst en følelse av endelig å bli anerkjent. Det er underlig, for 29 år etter min første bok har jeg plutselig

fått en forfatterkarriere. Det var jeg faktisk i ferd med å velge bort. Det er rart at én pris og én bok kan få så stor betydning. Boken var jo ikke så synlig før dette, og det var jo den samme boken.

– *Fortell oss om Dager i stillhetens historie.*

ML: – Jeg håper at det er en kompleks roman som kan leses på mange måter. Den handler om taushet, men det er ikke bare en stille bok. Eva og Simon har levd et langt liv sammen. Simon er blitt mer og mer taus. Det kan skyldes demens, men Eva lurer likevel på om tausheten kan være en kommentar, at det egentlig er en pågående samtale mellom dem. Det er flere ting fra fortiden som de har holdt skjult for døtrene. Som at Simon er jøde, og at mange slektninger ikke overlevde krigen. De har heller ikke fortalt at Eva adopterte bort et barn da hun var 18 år. På grunn av hans taushet føler Eva at hun må se det de har hatt sammen på nytt.

– *I motsetning til hos enkelte andre forfattere som kretser rundt det usagte i private rom, er dine tekster tidvis rettet mot samfunnsspørsmål. Din seneste roman peker på ansvaret for å ta oppgjør med holdninger, ikke fortie ting som angår andre enn deg selv. Det går en linje i boken fra konfliktsky kolleger og naboer som så bort når jødene mistet jobber og hjem, og norske samtidsmennesker som ikke konfronterer rasistiske holdninger i omgivelsene. Det er nesten 70 år siden holocaust, og få emner er skrevet mer om. Samtidig: Nylig kom en rapport som viste at hver fjerde nordmann er skeptisk til jøder. Dette griper rett inn i din tematikk. Hva tenker du om den statistikken, og hvorfor velger du å skrive om slike samfunnsspørsmål?*

ML: – For det første tenker jeg at det private ikke bare er privat. Dette er en bok om antisemittisme, men ikke bare om det. Jeg har skrevet mye om stillhet før, og om det

tause språket. Men med denne boken ønsket jeg å bringe dette opp på et samfunnsmessig nivå, se på hvilke konsekvenser tausheten kunne få videre, rekkevidden av den. Konsekvensene av ekstreme ytringer i et lukket miljø er jo mye diskutert i Norge i det siste. Men boken er egentlig bare en videreføring av det jeg har skrevet om tidligere. Jeg ser ikke det helt store skillet mellom det politiske og det private sånn sett.

– Linda Boström Knausgård, du debuterte i 1998 med diktsamlingen Gör mig behaglig för såret. I 2011 kom boken Grand Mal ut i Sverige, og den kom på norsk i år. Det er en samling noveller og korttekster som alle preges av desperasjon og vilje. Hvordan vil du beskrive tekstene i boken?

Linda Boström Knausgård (LBK): – «Grand mal» er en medisinsk term for det største epileptiske anfallet. Tittelnovellen handler om et par som har snakket med en prest om den forestående dåpen til sitt nyfødte barn, noe de har blandede følelser for. De sitter på en uteservering og ser plutselig en gutt få et slikt anfall. Det er et godt bilde på boken – at en ytre hendelse eller trussel, stor eller liten, brått kommer inn i livet til menneskene som befolker novellene, og forandrer alt fra ett sekund til et annet.

– Ja, hva er grunnen til denne intense tilstedeværelsen av en fare som ligger og dirrer?

LBK: – Ja... Det er vel fordi det alltid er en underliggende fare som ligger og dirrer. Livet kan forandres på et øyeblikk. Det er det spennende å skrive om. Det øyeblikket når telefonen ringer og du får vite at faren din er død – alt forandres, hvordan man oppfatter rommet, stemmene, all lyd. Øyeblikket blir enormt i utstrekning. Jeg kan stoppe opp ved slike øyeblikk og dra dem ut. Flere noveller i

boken foregår i ett utstrakt øyeblikk.

– Tekstene dine kan være knappe på opplysninger, ha et pompøst språk, hos jeg-personer med en grenseløs vilje. Samtidig kjøres synspunktene deres gjerne massivt frem som eneste diskurs. Du har en særegen stil. Hva tenker du selv om stilen din?

LBK: – Å skrive er en magisk handling. Jeg stoler på det som kommer og tenker at det som kommer, er slik det skal være. Begynner jeg å tvile på det, oppstår en uendelig mengde muligheter. Så jeg kjører på til bevegelsen er ferdig. Dermed kan tekstene bli veldig korte. De er fra en halv til tretten sider.

– Du eksperimenterer med novellesjangeren, tekstene mangler ofte de meste konvensjonelle sjangertrekkene. Du har uttalt at du skriver veldig intuitivt, og jeg blir nysgjerrig: Hva skal til for at du stoler på at eksperimentet holder?

– En novelle heter «Universum», og handler om en jente som går til et diskotek i Nord-Sverige som heter Universum. Det er et konkret sted, men vi møter også henne i hennes univers. Jeg har forsøkt å finne én form for hver tekst, at hver av dem skal ha sitt eget univers. Jeg har jo forkastet mange tekster som er blitt til på samme måte. Men tekstene som er blitt med i boken har kommet til med et veldig trykk. Det er kanskje dét.

*– **Josefine Klougart**, det er bare to og et halvt år siden du debuterte med romanen Stigninger og fald, en barndomsskildring fra hjemstedet ditt Mols i 1980-årene. Uvanlig nok for en debut ble den nominert til Nordisk Råds litteraturpris. Siden har du i raskt tempo utgitt fire bøker, senest i år romanen Én af os sover. Hvordan vil du*

beskrive den?

Josefine Klougart (JK): – Den handler om en ung kvinne som har vært i et stormfullt forhold, som brått er slutt. I sin sorg søker hun tilbake til barndommens landskap for å finne et hjem og en trøst der. Boken handler om sorgen ved å miste et menneske du elsket, hele kjærlighetens horrible desillusjon, som fordobles i møte med hjemstedet. Boken spør om barndomshjemmet på et tidspunkt i livet overtas av den erotiske kjærligheten, som så blir ens hjem i verden. Og videre – etter at kjærligheten har avslørt seg selv som et ustabil hjem, vil man da oppleve at hjemstedet, det sted man bærer med seg i ansiktet, også var ustabil, fordi man har beveget seg, er blitt en annen? På den måten er man kanskje et dødt, aldeles livløst menneske, når man forlates og hjemstedet blir fremmed for en – for i begge tilfeller har man mistet blikket som fødte en.

– Et fellestrekk hos dere er forsøkene på å beskrive fornemmelser som glir unna, som er insisterende til stede uten å la seg gripe. Hos deg, Klougart, glir også teksten stadig unna, i det stadig analyserende jegets selvaubrytelser, som et speilbilde på nettopp det teksten dreier rundt – at sosiale dynamikker, erkjennelser, møter, ja, hele kjærlighetsforhold er midlertidige. Hos deg, Lindstrøm, vokser fortiden som noe insisterende, og trenger seg inn som et direktiv i tankemønsteret. Hva tenker dere om det litterære språkets evne til å fremstille det ikke-språklige?

JK: – For noen år siden klarte den danske fysikeren Lene Vestergaard Hau å senke lysets hastighet. På et tidspunkt klarte hun å bremse det helt. Det vi forfattere arbeider med er å forsøke å senke livets hastighet slik at man kan se det som virkelig er, og i språket fastholde og skape det i én bevegelse. Det litterære språket kan dét, som det logiske og rasjonelle språket ikke kan, nemlig å se virkeligheten

uten å ødelegge den. Det litterære språket kjennetegnes også ved en overskridende mulighet til å få ny erfaring. Det er en paradoksal bevegelse: Man går lenger inn i seg selv, men samtidig ut av seg selv og inn i språket slik at man får andel i reservoaret av menneskelig erfaring som ligger der.

ML: – Jeg kjenner sterkt på at min leting etter et språk for å dekke mer og mer av mine erfaringer har gått parallelt med å finne et språk for personene mine. Jeg har kanskje nærmet meg det selvbiografiske, og dette virker viktigere nå. Før var forfatterne jeg hadde lest og et flinkt, litterært språk viktigere. Nå har jeg egne erfaringer som utgangspunkt, men bruker fiksjonen til å lyssette det og se det fra ulike vinkler.

– *Boström Knausgård, du står milevis unna Lindstrøms mer minimalistiske stil, og virker uredd for en emosjonell og språklig voldsomhet, de store ordene. Du kan skrive: «Jeg kjenner tårene verke i hjertet.» I en novelle om en som skal føde, finner vi denne setningen: «Jeg mener, hvor ofte er det at det hender noe virkelig meningsfullt, hvor man her og nå i denne polstrede tilværelsen får stå overfor døden og overleve? Hvor mange ganger ferdes man gjennom tidslagene, og får dykke ned til bunnen og plukke diamanter fra salene, føle de blinde dyphavs fiskene sveipe med halene sine over ens panne?»*

LBK: – De store ordene er hverken noe jeg svermer for eller frykter. De kommer som svar på tekstens spørsmål om liv og død, i besvergelsen, de manes frem av språket og situasjonen i språket. I *Grand Mal* stilles ting ofte på spissen.

– *Klougart, du skriver om enkelte bilder som alltid er med deg, som du bestandig skriver mot. Det kobles til noe*

som kan ligne en poetikk, eller i alle fall en årsak til skrivningen: Du skriver om forsøket på å bringe disse bildene videre som «bevægelser ind i verden, en omvendt eskapisme, et tårn, jeg bygger bedre for å se dét, der er». Kan du fortelle om disse bildene?

JK: – *Én af os sover* er en bok om å styrte, om å oppleve et tap og om å la dette tapet fortsette. Om kjærligheten som foregir å være evig for så å avsløre seg som midlertidig. Men også om overskridelsen av det midlertidige og ensomheten som knytter seg til det. Boken er et festskrift til litteraturen og kjærligheten – for det stedet hvor det midlertidige avslører en flik av noe evig. Og det gjør den i disse bildene.

– Jeg har lenge ønsket å skrive en roman om ett bilde. Det skulle være et epletre som står med røde epler selv om det er dekket av snø og har mistet alle bladene. Det måtte la seg gjøre å skrive en bok om bildet uten at bildet ble ødelagt.

– Vi har alle en håndfull bilder som vi bærer med oss hele livet. Mens jeg skrev boken tenkte jeg på om hele min skrivepraksis dypest sett er satt i gang av et ønske om å disse bildene videre til et du. Jeg tenker alltid på et du når jeg skriver. I boken vil jeg rekke bildet av epletreet gjennom membranen av ensomhet som ellers definerer det menneskelige liv. Det at vi er utsatt i verden – alene. Kanskje er det så enkelt at det finnes god litteratur og dårlig litteratur, og at gode setninger er dem hvor man merker denne henvendelsen.

– *I din roman møter vi et pessimistisk syn på livet, på kjærligheten, på familien. For leseren er det en stor lettelse når den første strimen av håp og fremtid dukker opp i jeget. En som er deprimert kan føle at hun gjennomskuer noe, og at den sterke opplevelsen av umulighet og meningsløshet ikke er en villelse, men en*

total sannhet. Hva vil du si at pessimismen i boken din er for noe – en livsanskuelse eller bare en fase?

JK: – Jeg kaller den for en anti-coachingbok! Den handler om sorg og om sorgens nødvendighet. Det at vi er her på lånt tid, og at vi skal levere alt tilbake, er et så vanvittig utgangspunkt for å eksistere, at jeg synes det er rart at ikke alt handler om det, at vi ikke snakker mer om tap og død enn vi gjør. Jeg vet ikke om jeg synes boken er trist. Det handler om tapet, smerten, sorgen og den eksistensielle ensomheten, men også om kjærligheten som et korrektiv til alt dette. Når hovedpersonen spør om kjærlighetsytringen «jeg elsker deg» skal annulleres når kjærligheten forsvinner, så er det også et negativt bilde av det spørsmålet – at kjærlighetstalen ikke mister sin sannhet. Den er sann idet den er sagt i kjærlighet.

– **Lindstrøm**, romanen din stiller spørsmål som: *Er sannheten en god ting? Hva skal man fortelle, og når skal man fortelle det? Simon vil fortelle døtrene hvem han er, og begynner på et brev. Det finnes også andre brev, fra familiens historie. Etter alle år med fortielse kan Eva invitere yngstedatteren, legge disse brevene på et bord og bare peke mot det skrevne. Det skrevne og det sanne settes i sammenheng. Du skriver fiksjon, og befatter deg med det sanne på en annen måte enn de to andre forfatterne, som legger seg tettere opptil det vi kaller virkelighet. Likevel: Er sannhet en størrelse du også vil frem til når du skriver?*

ML: – Jeg tror kanskje heller at det er *nyansene* som preger det jeg prøver å skrive meg frem mot. Nettopp derfor er det ingen sann versjon av Evas liv med Simon. Hun har valgt en fortelling om sitt liv som er ganske konform, den mest behagelige. Det er kanskje det vi gjerne gjør. Men tausheten hans utfordrer henne på dette, og hun

lurer på om det ligger noe i det som hun ikke har forstått. Derfor begynner hun å nøste og prøve å finne mulige måter å se ham på. Boken handler jo også om identitet. Hun lurer på om han er dement, men også hvem han var før. Kan dette være en side ved ham som hun ikke har sett før?

– *Boström, dine tekster har et mer komplekst forhold både til virkeligheten og til annen litteratur. I den første novellen, «Ønske», møter vi en familie som sitter rundt et middagsbord, tre barn, en mann og en kvinne. Hun fører ordet og trygler et du om å holde seg unna. Jeg stiller deg det som et åpent spørsmål, jeg. Hvordan forholder dine tekster seg til virkeligheten og annen litteratur?*

LBK: – Denne teksten er skrevet rett ut på en time, etter at jeg ikke hadde skrevet på veldig lenge. Det var den første hele skrivedagen under småbarnsperioden. Jeg bestemte meg for å skrive en bønn, for å ha noe å vite. Det er klart at den ligger veldig nær virkeligheten. Den er likevel beskyttet i en fiktiv form, men det er klart at den handler om meg og min familie.

– *Og om et truende du som kan være hva som helst, det kan være angsten, en sykdom, Gud, det onde... Men vi leser det jo veldig fort som at du rett og slett henvender deg til leseren. Spesielt det følgende: «Mannen min kjenner du jo. Ham vet du alt om» – gjør at vi leser denne novellen som en kommentar til din mann Karl Ove Knausgårds Min kamp.*

LBK: – Ja... Det morsomme med denne teksten er at det er en tidlig tekst. Den er skrevet før *Min Kamp*.

– *Du verden!*

– I Norge har dere mottatt teksten som en replikk – la oss være! Men det er ikke slik i det hele tatt. Du-et kan være

hva som helst. Det er jo en mamma her som ber du-et la dem være. Det du-et er inni hennes redsel, hennes mørke – eller et konkret du. Det får man ikke vite, men det trenger man jo ikke heller.

– Det var en interessant oppklaring. Men hvordan har denne bønnen fungert etter hvert som Min Kamp-bøkene ble utgitt?

LBK: – Ja, den har jo forandret seg. Nå kaster jo disse verkene... eller nå prater de jo med hverandre. Men jeg går ikke inn på det. For meg er denne teksten min bønn, mitt blikk på vår familie.

*– **Det skal vi respektere og stå utenfor.** Klougart, du skriver helt uttalt om sannhet. Flere steder kan vi lese at du skriver for å få frem det riktige bildet av et menneske, en relasjon eller en tid. «Jeg er træt og vil bare se klart, et blik, der er knive og sakse ind i dét, der virkelig er. Sådan vil jeg se, og sådan vil jeg ses. Et svineri, det bliver. Et rot, det efterlader, uorden alle vegne, skuffelse, så langt øjet rækker.» Det å se det sanne virker altså ikke nødvendigvis strukturerende eller klargjørende. Og likevel forsøker man... Flere romaner ligger dessuten tett opp mot ditt eget liv. Hvordan henger det skrevne og det sanne sammen for deg?*

JK: – Det fantastiske med det litterære språket er at det utgjør en kunstform. På sitt vis opphever det relevansen av alle spørsmål om hvorvidt det som står har referanse til en virkelighet utenfor språket. Det blir i en viss forstand uvesentlig å definere det når det er snakk om et litterært verk. Vi får jo vite av litteraturkritikken at interessen for det selvbiografiske er en ny interesse som finnes i skjønnlitteraturen. Men det er jeg slettes ikke så sikker på. Kanskje vi opplever nye variasjoner og meget bevisste og

uttalte strategier, men grunnleggende tror jeg alltid det har vært et lignende forhold mellom virkelighet, fiksjon og skjønnlitteratur. Jeg tror ikke dette har endret seg grunnleggende de siste fem til ti årene. Jeg tror faktisk et stykke på vei det er snakk om en ny interesse i mediene, som slik kan drive nyhetsjournalistikk på kulturstoff. Spørsmålet om dette forholdet mellom virkelighet og fiksjon er i seg selv interessant, men artikuleres ofte på en reduserende og naiv måte, så det blir uvesentlig og slik sett en uærlig ting å bruke tid på.

– Et mer grunnleggende og interessant spørsmål er *hvordan* man skriver sant. Hvordan skrive gode setninger som har en karakter av sannhet uavhengig av deres 1:1-oversettelighet til en konkret virkelighet. Jeg tenker at man bare kan skrive god litteratur om det man selv har erfart. Men det er noe annet enn å si at man bare kan skrive god litteratur om det man selv har opplevd. Problemet for noe litteratur er jo at den er løsrevet fra den menneskelige erfaring, og det avslører seg i alle setningene. De får en misklang. Derfor er den menneskelige erfaring et utgangspunkt for å skrive god litteratur. Alt annet blir eksotisk, og dermed også uinteressant.

LBK: – Det var fint svart.

ML: – Ja.